

Jatkokoulutussuunnitelmien ja perheen kannustuksen merkitys yhdistelmätutkinnon valinnassa

Lietzén, Outi – Silvennoinen, Heikki. JATKOKOULUTUSSUUNNITELMIEN JA PERHEEN KANNUSTUKSEN MERKITYS YHDISTELMÄTUTKINNON VALINNASSA. *Kasvatus* 51 (3), 286–301.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, millä perusteilla toisella asteella yhdistelmätutkintoa suorittavat opiskelijat ovat valinneet yhdistelmätutkinnon, miten taustatekijät (peruskoulumenestys, ammatillinen ala, sukupuoli ja perhetausta) ovat yhteydessä valintaperusteisiin ja kuinka tärkeitä tekijöitä jatkokoulutussuunnitelmat ja perheen kannustus ovat. Teoreettinen viitekehys nojaa Bourdieun teoriaan kulttuurisesta pääomasta. Kyselyllä kerättyä aineistoa (N = 360) analysoidaan tilastollisesti ja laadullisesti.

Jatkokoulutussuunnitelmat ovat tärkeä yhdistelmätutkinnon valinnan peruste. Perheen kannustuksella on vähemmän merkitystä. Valintaperusteet vaihtelevat esimerkiksi peruskoulumenestyksen ja opiskelualan mukaan. Yhdistelmätutkinnon valinnan taustalla voi olla myös nuoren kokema epävarmuus tulevaisuudesta. Sosiaalisen verkoston vaikutus valintaan voi olla luonteeltaan paitsi kannustavaa myös painostavaa. Tulosten perusteella esitetään, että yhdistelmätutkinto-opintojen suorittamisen olisi oltava mahdollista jatkossakin.

Asiasanat: yhdistelmätutkinto, koulutusvalinta, toinen aste, sosiaalinen tausta, kulttuurinen pääoma

Johdanto

Kun nuori peruskoulun lopussa tekee päätöksen toisen asteen opinnoista, hän ei valitse ainoastaan ammatillisen ja lukiokoulutuksen välillä vaan usein myös nopean työelämään siirtymisen ja jatko-opintojen välillä. Vaikka vuodesta 1999 asti myös toisen asteen ammatillinen tutkinto on antanut muodollisen jatko-opintokelpoisuuden, korkeakoulutukseen

hakeutuvat pääasiassa lukion käyneet. Ammattikorkeakoulujen nuorisolinjojen uusista opiskelijoista noin neljännes oli 2010-luvulla pelkän ammatillisen tutkinnon suorittaneita, ja vain harva hakeutuu yliopistoon ammatillisella perustutkinnolla (Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannat a). Toisen asteen kahden eri koulutusmuodon välillä on jatkokoulutuksen näkökulmasta aina ollut merkittävä ero. Takavuosikymmeninä vain ei nähty ongelmaksi sitä, että oppikoulun ulkopuolelle jääneet eivät päässeet jatkamaan lukioon eivätkä yliopistoihin. Nuorisoikäluokan jakautumista jo 11–12 vuoden iässä kahdelle toisensa pois sulkevalle elämänpolulle pidettiin jokseenkin luonnollisena seurauksena siitä, kuinka paljon kullekin oli siunautunut ”lukupäätä” ja lukuhaluja. Laajan yleissivistyksen tarjoamisen koko ikäluokalle pelättiin laskevan yleissivistävän opetuksen tasoa (Ahonen 2012).

1990-luvun alun nuorisoasteen koulutuskokeiluista (Laki nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista 1991) saatuihin kokemuksiin perustuva yhdistelmätutkinto syntyi kompromissiratkaisuna, kun tavoitteena oli luoda koulutusväylä myös ammatillisista opinnoista korkeakoulutukseen (esim. Lehtisalo & Raivola 1999; Meriläinen & Varjo 2007). Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyöhön kehitettyjen toteutusmallien ansiosta opiskelija voi samanaikaisesti suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ylioppilastutkinnon ja halutessaan myös lukion oppimäärän, tai lukio-opintoja voi sisällyttää ammatillisiin opintoihin ja ammatillisia opintoja lukio-opintoihin. Vuodesta 1999 sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö ovat velvoittaneet toisen asteen koulutuksen järjestäjiä tekemään yhteistyötä (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 1998; Lukiolaki 1998). Myös vuoden 2018 alusta voimaan astuneeseen ammatillisen koulutuksen lakiin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017) ja elokuussa 2019 voimaan astuneeseen uuteen lukiolakiin sisältyy yhteistyövelvoite muiden koulutuksen järjestäjien kanssa (Lukiolaki 2018).

Toisen asteen tutkintomuotoa, jossa opiskelija suorittaa sekä ammatillisen että ylioppilastutkinnon, kutsutaan useimmiten *kaksoistutkinnoksi*. ”Kolmoistutkinnoksi” kutsutaan tutkintomuotoa, jossa opiskelija suorittaa ammatillisen tutkinnon, lukion täyden oppimäärän ja ylioppilastutkinnon. Kolmoistutkinto on käsitteenä ongelmallinen, koska lukion oppimäärä ei ole tutkinto. (Gyldén ym. 2009, 10.) Yleiskäsitteellä *yhdistelmätutkinto* viitataan kumpaankin tutkintomuotoon.

Yhdistelmäututkinnon vakiintuneesta asemasta huolimatta toisen asteen koulutusvalintaa tarkasteleva tutkimus on kohdistunut pääasiassa ammatilliseen tai lukiokoulutukseen. 2010-luvulla Manner-Suomessa opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittaneita oli 64 700 – 68 300. Vuosittain heistä 1 900 – 2 300 (noin 3 %) oli suorittanut sekä ylioppilastutkinnon että ammatillisen perustutkinnon samana tai peräkkäisinä vuosina. Yhdistelmäututkintoa suorittavia on siis vuositasolla useampi tuhat. (Vipunen a, b.) Vaikka yhdistelmäututkinnon suorittajat ovat pieni vähemmistö toisen asteen suorittajista, eivät tuhannet opiskelijat ole mitätön joukko. Määrä sinänsä on painava syy tutkia tarkemmin heidän koulutusvalintojaan, mutta tietynlaisina ”rajanylittäjinä” yhdistelmäopintoihin päätyneet ovat koulutussosiologisesti kiinnostava tutkimuskohde. Nämä opiskelijat ovat valinnallaan ylittäneet institutionaalisen ja kulttuurisen ”käden ja pään taidot”-dualismin (Billett 2014).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kyselyaineiston avulla yhdistelmäututkintoa suorittavien perusteluita koulutusvalinnalleen kahdesta näkökulmasta: 1) Mikä merkitys jatkokoulutussuunnitelmilla ja perheen kannatuksella on ollut yhdistelmäututkinnon valinnassa? 2) Miten taustatekijät (peruskoulumenestys, ammatillinen ala, sukupuoli ja perhetausta) ovat yhteydessä valintaperusteisiin? Tutkimuksessa erotellaan perheeltä saatu tietoinen kannustus ja luonteeltaan tiedostamattomampi perhetaustan yhteys koulutusvalintoihin (Bourdieu & Passeron 1990, ks. myös Rytönen 2015). Ennen empiiristä tulososiot toisen asteen koulutusvalintaa ja koulutuksessa tapahtuvaa sosiaalista valikointia jäsennetään teoreettisesti. Lopussa tutkimuksen tuloksia ja yhdistelmäututkinnon asemaa koulutusjärjestelmässä tarkastellaan viimeaikaisten koulutuspoliittisten muutosten ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen näkökulmista.

Toisen asteen koulutusvalinta

Nuorisoikäluokan jakautuminen ammatilliselle ja akateemiselle reitille on toistuva aihe tutkimuksissa, koska valinta on tärkeä yksilön koko elämän kannalta, ja valinnoilla on yhteiskunnalliseen tasa-arvoon liittyviä seurauksia. Se, missä vaiheessa ja miten tämä valinta tehdään, on riippuvainen koulutusjärjestelmästä ja vaihtelee maittain merkittävästi (esim. Blossfeld, Buchholz, Skopek & Triventi 2016). Vuosina 2002–2018 Suomessa 41–43 prosenttia peruskoulun päättäneistä aloitti opinnot ammatillisessa koulutuksessa ja 50–53 prosenttia lukiossa (Tilastokeskus 2019, 6). Tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta on

olennaista, mitkä tekijät vaikuttavat valikoitumiseen ja mitä valinnasta seuraa jatko-opintomahdollisuuksien ja elämänurien kannalta. Kansantalouden näkökulmasta taas on tärkeää, saadaanko valintojen seurauksena yksilöiden kyvyt ja taipumukset optimaalisesti työelämän käyttöön.

Ikäluokka toisensa jälkeen jakautuu toisen asteen opintoihin paitsi peruskoulumenestyksen myös perhetaustan ja sukupuolen mukaan. Lisäksi valintojen perustana oleva koulumenestys on yhteydessä oppilaan perhetaustaan ja sukupuoleen: korkeasti koulutettujen vanhempien lapset menestyvät koulussa keskimäärin vähän koulutettujen perheiden lapsia paremmin, ja tytöt menestyvät keskimäärin poikia paremmin (esim. Harjunen & Rautopuro 2015; Julin & Rautopuro 2016; OECD 2016). Valikoitumistutkimuksessa kotitaustan primaari- ja sekundaariefektit erotetaan yleensä toisistaan (Boudon 1974; Goldthorpe 1996; Jackson 2013). Kotitausta vaikuttaa ensisijaisesti opiskelijan opintomenestykseen ja sekundaarisesti koulutusasteiden nivelvaiheissa tehtäviin reittivalintoihin. Lukioon hakeutuvat ovat yleensä menestyneet ammatilliseen koulutukseen suuntautuvia paremmin peruskoulussa. Toisaalta heikko peruskoulumenestys ei välttämättä lannista nuorta hakeutumasta akateemiselle koulutusreitille, mikäli perheen runsaat kulttuuriset pääomat kompensoivat heikkoa koulumenestystä (esim. Kilpi-Jakonen, Erola & Karhula 2016; Meier 2009). Koulutusreitit ovat myös sukupuolittuneet siten, että tytöt hakeutuvat useammin lukioon ja pojat ammatillisiin opintoihin (esim. Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Saari 2015; Savolainen 2001).

Nuoret ikäluokat jakautuvat yhä vahvasti akateemisesti suuntautuneeseen keskiluokan ryhmään ja ammatillisesti suuntautuneeseen työntekijätaustaisten ryhmään huolimatta yhteiskunnallisista pyrkimyksistä tasa-arvon edistämiseen esimerkiksi maksuttoman koulutuksen avulla (esim. Kilpi-Jakonen ym. 2016; Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Saari 2015). Koulutustason ja luokka-aseman ylisukupolvista vahvaa periytymistä selitetään bourdieulaisittain taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman epätasaisella jakautumisella väestössä. Koulun institutionalisoituneessa kontekstissa alemmista sosiaaliluokista tulevien heikompi koulumenestys näyttäytyy kyvykkyyden puutteena, vaikka kyse olisi vaikeudesta sopeutua keskiluokkaisen kulttuurin konventioihin. Koulutuksen kentällä pärjäävät erityisesti ne, jotka ovat jo lapsuudenkodissaan omaksuneet koulutuksessa hyödyllistä kulttuurista pääomaa. (Bourdieu & Passeron 1990.) Luontaiseksi lahjakkuudeksikin ymmärretyistä akateemisista taidoista tulee pitkässä

sozialisaatioprosessissa yksilön ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa (Lareau & Weininger 2003).

Koulutusvalintoja ei ole mielekästä palauttaa pelkästään yksilöön – valinnat kun ovat eräänlaisia ilmauksia kotikulttuurista sekä elämän aikana omaksutusta habituksesta (Bourdieu 1977, 1998). Lareau (2003) mukaan perheitä ja lapsen kotioloja on syytä tarkastella myös sosialisaatioympäristöinä (ks. esim. Käyhkö 2014; Rytönen 2015). Keskiluokkaisten perheiden kasvatustyyliä kuvaa käsite ”johdonmukainen jalostaminen” (*concerted cultivation*). Näissä perheissä pyritään usein päämäärätietoisesti kehittämään ominaisuuksia, joista on hyötyä erityisesti koulutuksessa. Työntekijätaustaisissa perheissä kasvatusta nojaa usein uskoon luonnollisesta kasvusta (*accomplishment of natural growth*): vanhemmat uskovat lastensa taitojen kehittyvän luonnollisena kasvuprosessin osana, kunhan perustarpeet turvataan. (Kalalahti, Silvennoinen & Varjo 2015.) Keskiluokkaisilla vanhemmilla on yleensä laajemmin tietoa eri koulutusvaihtoehdoista, joten he pystyvät ottamaan työntekijätaustaisia vanhempia aktiivisemmän roolin lastensa koulutusvalinnoissa (Lareau 2003; Reay 1998; Rytönen 2015). Korkeasti koulutettujen perheiden lasten koulutuspäätöksiä leimaa muita useammin varmuus – heidän valintansa on tehty varhaisemmassa vaiheessa ja heidän suunnitelmansa ulottuvat pidemmälle tulevaisuuteen (Järvinen 1999; Savolainen 2001; Vanhalakka-Ruoho, Koski, Silvonen & Tamminen 2016).

Keskeinen koulutuksen sosiaalista uusintamista ylläpitävä mekanismi on yksilöiden itsevalikointi (esim. Hatcher 1998; Nori 2011). Akateeminen koulutus ei ehkä näyttäytyä realistisena tai houkuttelevana vaihtoehtona nuorelle, jos hänen perheellään ei ole aiempaa kosketuspintaa akateemiseen maailmaan. Taustalla saattaa vaikuttaa virheellinen arvio nuoren menestymisen edellytyksistä akateemisilla reiteillä (Cecchi, Fiorio & Leonardi 2014; Usher 2005) tai pelko ”liian” korkean koulutuksen aiheuttamista ristiriidoista yksilön ja lähipiirin välillä (Käyhkö 2017; Nori 2011, 45). Vastaavasti akateemisesti koulutettujen vanhempien jo varhain alkanut systemaattinen kannustus akateemisille koulutusreiteille sekä toive siitä, että lapsi hankkii vähintään samantasoisien koulutuksen kuin heillä itsellään on, voivat estää nuorta pitämästä ammatillista koulutusta mahdollisena vaihtoehtona. Koulutusvalintoja saattaa ohjata itsestään selvä ajatus siitä, mikä koetaan ”omankaltaisille” sopivaksi toiminnaksi, ja itselle sopimattomat koulutusvaihtoehdot on poissuljettu usein jo kauan ennen varsinaista valintahetkeä. (Bourdieu & Passeron 1990; Reay 1998.)

Vaikka sosiaalisen taustan yhteys koulutusvalintoihin on tilastollisesti osoitettu maailmanlaajuisesti (esim. Blossfeld ym. 2016), sekä nuoret että vanhemmat aliarvioivat vanhempien ja perheen roolia koulutusvalintakysymyksissä. Kummatkin korostavat koulutus päätöksissä nuoren omaa päätöksentekoa (Aaltonen 2016; Vanhalakka-Ruoho ym. 2016), ja tyypillisesti nuoret pitävät keskeisimpänä koulutusvalintaperusteena omaa mielenkiintoa eivätkä koe vanhempien tai perheen vaikutusta kovinkaan merkittäväksi (Olkinuora, Tuittu, Klemelä, Leppänen & Aro 2007; Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Evans (2002; 2007) kuvaa nuorten toimijuutta merkittävässä päätöksissä käsitteellä ”sidottu toimijuus” (*bounded agency*). Vaikka koulutusvalinnat kytkeytyvät moninaiisiin taustatekijöihin, aikaisempiin valintoihin, koulutusjärjestelmän tarjoamiin mahdollisuuksiin ja koulutuksen avaamiin mahdollisuuksiin työmarkkinoilla, yksilöllä on usein vahva kokemus siitä, että hän on itse tehnyt päätöksensä rationaalisiin perustein (ks. myös Savolainen 2001).

Jako akateemiseen ja ammatilliseen koulutukseen toisen asteen valintaa kehystävänä tekijänä ei ole pelkästään hallinnollinen tai organisatorinen kysymys. Dikotomia saa opiskelijat näkemään itsensä joko ”lukevina” tai ”tekevinä”, mikä rajaa tulevaisuuksia, joita he pitävät itselleen mahdollisina (Aaltonen 2016; Lahelma 2009; Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019). Yhdistelmä tutkinnon valinnut on kiinnostava poikkeus ikäluokan valtavirtavalinnasta kahden päälinjan välillä, eikä hän edusta sen enempää tavanomaista ammattikoululaista kuin tavanomaista lukiolaista. Keskiluokkaisista ja työväenluokkaisista lähtökohdista ponnistavat nuoret järkeilevät valintaansa todennäköisesti eri tavoin. Kun kotitausta kulttuurisine resursseineen vaikuttaa valinnan perusteluja koskevaan järkeilyyn, ilmiasultaan yksi ja sama valinta saa erilaisissa sosioekonomisissa oloissa ja kulttuureissa kasvaneiden nuorten mielessä erilaisen merkityksen (esim. Mehtäläinen 2001; Vanhalakka-Ruoho ym. 2016).

Yhdistelmä tutkinnon valintaan liittyy ehkä enemmän epävarmuustekijöitä kuin pelkän lukion tai ammatillisen koulutuksen valintaan. Pelkästään puutteellinen informaatio voi estää nuoria näkemästä yhdistelmä tutkinto-opintoja realistisena vaihtoehtona. Peruskoulussa yhdistelmä tutkinto ei tule oppilaille yhtä tutuksi kuin lukio ja ammatillinen koulutus (Mehtäläinen 2001, 40, 43; Tuijula 2011, 130). Kahden tutkinnon samanaikaista suorittamista on erityisen relevanttia tarkastella riskiajattelun näkökulmasta. Verrattuna valintaan lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä yhdistelmä tutkinnon valinta lisää riskiä, että opiskelu käy liian raskaaksi ja saattaa viivästyttää valmistumista toiselta asteelta. Pelko ei olekaan perusteeton, kuten aikaisempi tutkimus osoittaa: opiskelijat kokevat yhdistelmä tutkinnon

raskaaksi ja aikaa vieväksi, vaikka ovatkin enimmäkseen tyytyväisiä yhdistelmätutkinnon valintaan (Lietzén 2016; Lietzén & Silvennoinen 2018).

Koulutusvalinnat aina myös avaavat ja sulkevat mahdollisia elämänreittejä. Näin koulutusvalinta liittyy sosiaaliseen liikkuvuuteen eli siihen, auttaako valinta nuorta ylläpitämään luokka-asemaa tai edistääkö se sosiaalista nousua. Yksilön sosiaaliset lähtökohdat, muun muassa kodin luokka-asema, vaikuttavat siihen, miten hyvin tietty koulutusvalinta vähentää sosiaalisen laskun riskiä (*relative risk aversion theory*, ks. Breen & Goldthorpe 1997; Van De Werfhorst & Hofstede 2007). Kodin kulttuuristen pääomien yhteyttä peruskoulun jälkeisiin valintoihin jäsennetään teoreettisesti asetelmassa 1. Vähäisten kulttuuripääomien kotioloista ponnistaville ylioppilastutkinto voi olla lupaus sosiaalisesta noususta, kun taas runsaiden kulttuuripääomien perheissä ylioppilastutkinto on useimmiten välttämätön edellytys luokka-aseman säilyttämiseksi. Runsaiden kulttuuripääomien perheessä kasvaneelle nuorelle päätyminen ammatilliseen koulutukseen voi näyttäytyä sosiaalisena laskuna, mutta työväenluokkaisissa oloissa kasvaneelle ammatillinen koulutus voi olla ”normaali” valinta, jolla hän onnistuu säilyttämään lapsuudenkodin luokka-aseman.

---Asetelma 1 tähän---

Yhdistelmätutkintoa suorittavien perhetaustoista on vain vähän tietoa. Nuorisoasteen koulutuskokeilujen yhteydessä tehtiin useita seurantatutkimuksia (esim. Heikkilä 1993; Mäkinen, Virolainen & Vuorinen 1997), joiden tuloksia ei voi kuitenkaan täysin samaistaa nykyisen yhdistelmätutkinnon valintaan. Noiden tutkimusten mukaan yhdistelmätutkintoa suorittavat eivät juuri poikenneet perhetaustaltaan muista ammatillisia opintoja suorittavista sikäli, että heidän vanhempansa olivat yleisimmin suorittaneet ammatillisen tutkinnon (Heikkilä 1993, 17; Virolainen 2000, 68). Vuoden 2015 Amisbarometrin mukaan yhdistelmätutkintoa suorittavat nuoret tulevat keskimäärin hieman koulutetummista kodeista kuin pelkkää ammatillista tutkintoa suorittavat.

Tutkimusongelma, aineistot ja menetelmät

Yksilön jatko-opintovalintojen lähtökohtana ovat koulutusjärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet ja se, miten yksilö näitä mahdollisuuksia hyödyntää. Koulutusvalintoja rajaavat tiedostetut ja tiedostamattomat reunaehdot. Peruskoulun ja toisen asteen nivelvaihe

on yksi koulutusuran kriittisimmistä kohdista, sillä tuolloin nuori päättää, valitseeko hän laajat jatkokoulutusmahdollisuudet antavan lukion vai kapeammat jatkokoulutusvalmiudet antavan ja ensisijaisesti työmarkkinoille valmistavan ammatillisen koulutuksen.

Tässä artikkelissa tutkitaan

- 1) yhdistelmäutkintoa suorittavien koulutusvalintaperusteita ja
- 2) jatkokoulutussuunnitelmien ja perheeltä saadun tietoisien kannustuksen merkitystä yhdistelmäutkinnon valinnassa sekä valikoitumisen kannalta tärkeiden taustatekijöiden (peruskoulumenestys, ammatillinen ala, sukupuoli, perhetausta) yhteyttä näihin valintaperusteisiin.

Tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty syksyllä 2014 sähköisellä kyselylomakkeella (Webropol). Kyselyyn vastasi 360 toisen ja kolmannen vuoden yhdistelmäutkinto-opiskelijaa Tampereen (N = 172) ja Turun (N = 188) kaupunkien ammatillisista oppilaitoksista.

Tutkimukseen valikoituivat opiskelijat, jotka tavoitettiin kohtuullisilla käytännön järjestelyillä, eli he eivät olleet työssäoppimisjaksolla tai muuten tavoittamattomissa. Osalle kysely lähetettiin sähköisessä muodossa Wilma-viestinä, jonka mukana oli ohjeet kyselyyn vastaamiseksi. Suurin osa opiskelijoista vastasi kyselyyn ennakkoon sovitulla oppitunnilla, jolloin tutkija oli itse paikalla opastamassa kyselyyn vastaamisessa. Tampereelta kyselyyn vastasi 29 prosenttia ja Turusta 40 prosenttia yhdistelmäutkinnon suorittajista. Vastaajista 55 prosenttia on naisia. Vastaajat ovat 15–35-vuotiaita, ja heistä 86 prosenttia on 17–18-vuotiaita.

Kysely koostuu pääasiassa monivalintakysymyksistä, joita täydentävät avoimet kysymykset. Tutkittavia kuvaavat taustatekijät, joita tässä tutkimuksessa hyödynnetään, ovat peruskoulumenestys, opiskeltava ammatillinen ala, sukupuoli ja perhetausta. Koulutusalojen luokittelun perusteena on käytetty Opetushallituksen jakoa ammatillisiin perustutkintoihin. Luokittelussa on yhdistetty samankaltaisia koulutusaloja, jotta on saatu vertailtavia ryhmiä. Alat jakautuvat seuraavasti:

- liiketalous (22 %, N = 78)
- hotelli-, ravintola- ja catering-ala (myöhemmin HoReCa) (18 %, N = 64)
- hyvinvointiala (18 %, N = 64)
- sähkö- ja tietotekniikan alat (17 %, N = 61)
- muut alat (26 %, N = 92).

Hyvinvoinnin alaan kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuoltoalan sekä hius- ja kauneusalan tutkinnot. Luokkaan ”muut alat” kuuluu heterogeeninen joukko pääasiassa tekniikan alan perustutkintoja.

Perhetaustaa mittaava muuttuja on muodostettu yhdistämällä kummankin vanhemman koulutusta ja ammatillista asemaa kuvaavat tiedot. Luokittelun lähtökohtana on vanhempien korkein koulutusaste. Aikaisempien tutkimusten mukaan se on tärkein taustatekijä koulutuksen periytyvyyttä tarkasteltaessa (esim. Kivinen & Rinne 1995; Saari 2015). Koulutustietojen puuttuessa luokittelu perustuu vanhempien ammatillista asemaa kuvanneisiin tietoihin. Joistakin ammattiasemista kävi myös helposti ilmi vanhemman koulutustausta, esimerkiksi diplomi-insinööri tai sairaanhoitaja.

Opiskelijat on luokiteltu perhetaustan mukaan kolmeen ryhmään seuraavasti:

- työntekijät (35 %, N = 119): toisen asteen tutkinto tai työntekijä
- ei-akateemiset toimihenkilöt (28 %, N = 96): opistoaste tai AMK-tutkinto tai alempi toimihenkilö
- akateemiset toimihenkilöt (37 %, N = 124): yliopistokoulutus tai ylempi toimihenkilö

Ryhmiä välisten erojen tarkastelussa on käytetty ristiintaulukointia ja khiin neliö -testiä sekä varianssianalyysia. Avoimet vastaukset on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysilla – analyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta analyysia ohjaavat aiemmin esitetyt teorit koulutuksen valinnasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Analyysia ohjaa näkemys siitä, että koulutusvalintaan vaikuttavat sekä koulutusjärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet että se, miten eri lähtökohdista tulevat yksilöt havaitsevat nämä mahdollisuudet ja miten he hyödyntävät niitä. Analyysi nojaa Evansin (2007, 2012) käsitteeseen sidotusta toimijuudesta eli siinä annetaan tilaa myös yksilön omalle kokemukselle päätöksenteosta.

Jatkokoulutussuunnitelmat ja perheen kannustus valintaperusteina

Yhdistelmä­tut­kin­non valintaperusteita selvitettiin kyselyssä 15 kohdan väittämäkokonaisuudella (taulukko 1). Opiskelijoilta kysyttiin, kuinka paljon väittämät­teris­to­ssa olevat tekijät ovat vaikuttaneet yhdistelmä­tut­kin­non valintaan. Vastausasteikko on neliportainen (1 = ei lainkaan ... 4 = paljon). Yhdistelmä­tut­kin­non

antamat hyvät jatkokoulutusmahdollisuudet olivat vaikuttaneet opiskelijoilla valintaan toiseksi vahvimmin. Ammattikorkeakoulusuunnitelmat olivat vaikuttaneet paljon kolmasosalla ja yliopistosuunnitelmat kymmenesosalla. Perheen kannustus puolestaan oli vaikuttanut valintaan paljon vain viidenneksellä. Muita tärkeitä valintaperusteita olivat työllistyminen, ajansäästö ja usko omiin kykyihin selvitä tutkinnosta.

---Taulukko 1 tähän---

Väittämätutkimuksen jälkeen opiskelijoita pyydettiin omin sanoin kertomaan, miksi he olivat valinneet yhdistelmätutkinnon. Avointen vastausten analyysin ensimmäisessä vaiheessa vastausten sisällöt luokiteltiin väittämätutkimuksen pohjalta, ja luokitusta täydennettiin aineistossa esiintyvillä uusilla sisällöillä. Yhdistelyn ja tiivistämisen jälkeen luokkia muodostui 13 sekä luokka ”tyhjä / ei tiedä/ epäoleellinen vastaussisältö”). Yhteen vastaukseen on saattanut sisältyä useampi vastaussisältö. Seuraavassa luodaan kokonaiskuva jatkokoulutus suunnitelmien merkityksestä yhdistelmätutkinnon valinnassa. Sen jälkeen tarkastellaan, miten opiskelijan sosiaaliset verkostot ovat vaikuttaneet yhdistelmätutkinnon valintaan.

Yhdistelmätutkinnolla tulevaisuudenturvaa

Myös avointen vastausten perusteella jatkokoulutusmahdollisuuksien parantaminen erityisesti ammattikorkeakoulussa on ollut opiskelijoille varsin merkittävä yhdistelmätutkinnon valinnan syy (27 %). Opiskelijat uskovat yhdistelmätutkinnon antavan pelkkää ammatillista tutkintoa paremman pohjan jatko-opinnoille. Tämä viitanee siihen, että yhdistelmätutkinnolla opiskelija saa samalla kertaa sekä käytännöllistä että teoreettista osaamista. Osalle opiskelijoista myös ajansäästö on ollut tärkeä peruste. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen suorittaminen erikseen kestäisi viisi vuotta, mutta yhdistelmätutkinnolla ne on mahdollista suorittaa 3–4 vuodessa, mikä nopeuttaa jatkokoulutukseen siirtymistä:

Tavoitteena on hakea ammattikorkeeseen joten lukio luo sille hyvää pohjaa.(Nainen, HoReCa-ala)

Kaksoistutkinnossa saa käytännönkokemusta joten päätin sen takia valita kaksoistutkinnon ja lopetin lukion ensimmäisen vuoden jälkeen huolimatta hyvästä koulumenestyksestä. Aijon hakea kaksoistutkinnon jälkeen rakennus puolen diplomi-insinööriksi ja siellä tarvitaan käytännön osaamista. (Mies, rakennusala)

Jatkokoulutusmahdollisuudet ovat hyvät, ja saa ammatin heti kun taas pelkän lukion suorittaneiden täytyy lukea ammatti vielä lukion käynnin jälkeen. Myös se, että saa molemmat samaan aikaan on erityistä plussaa. (Nainen, sosiaali- ja terveystieteet)

Vaikuttaa siltä, etteivät opiskelijat pidä ammatillisen tutkinnon antamaa jatkokelpoisuutta todellisena. Korkeakouluhaun uudistuksen myötä ylioppilastutkinnon rooli haussa on entisestään vahvistunut. Vaikka ammattikorkeakouluun voi hakeutua myös ammatillisen perustutkinnon pohjalta, useissa koulutusohjelmissa ylioppilastutkintokiintiöt ovat yli kaksinkertaisia ammatillisen koulutuksen pohjalta hakeutuvien kiintiöihin verrattuna (ks. Opintopolku.fi ja koulutusohjelmien valintaperusteet).

Monella opiskelijalla jatkosuunnitelmiin liittyy myös epävarmuutta. Osa on valinnut yhdistelmä­tutkinnon, koska haluaa pitää mahdollisimman monta vaihtoehtoa avoinna tulevaisuudessa. Opiskelijat ovat olleet tietoisia siitä, että suunnitelmat saattavat muuttua – valittu ammatillinen koulutus voi osoittautua vääräksi valinnaksi, ja lukiopohjan avulla on helpompi hakeutua uuteen koulutukseen. Ammatillisesti suuntautuneet opiskelijat ovat valinneet yhdistelmä­­tutkinnon välttyäkseen koko lukion oppimäärän lukemiselta. Tämän tutkimuksen nuorten vastaukset ovat samansuuntaisia monien aiempien tutkimustulosten kanssa: kaikissa tulee esille toisen asteen valintoja leimaava epävarmuus (Ahola & Mikkola 2004; Lappalainen, Mietola & Lahelma 2010; Niemi 2016):

Koska tykkään myös lukea/opiskella, mutta oma pää ei millään kestäisi pelkkää lukiota ja amis on enemmän se juttu. Mutta jos ei halua jatkaa tällä alalla, niin on jotain lukiopohjaa ja ylioppilastodistus jotta alan vaihto onnistuisi helpommin, ja joissain jatkokoulutus paikoissa saattaa tarvita lukion tietoja. (Nainen, ajoneuvoasennus)

Opiskelijat ovat nähneet ammatillisen koulutuksen myös turvaksi työttömyydeltä mahdollisten väli­vuosien aikana. Opiskelijat ovat tietoisia siitä, että jatkokoulutuspaikka ei aina aukene ensimmäisellä hakukerralla, kun vain kolmannes uusista ylioppilaista jatkaa samana vuonna tutkintotavoitteista opiskelua (Tilastokeskus 2019, 1–2):

”Mahdollisuudet yliopistoon, saa ammatin, jos haku ei onnistu, ja tunnen paljon työtöntä porukkaa lukiopohjalla” (Mies, tieto- ja tietoliikennetekniikka).

Ammatillisen koulutuksen työttömyydeltä suojaava vaikutus ei kuitenkaan ole tilastojen valossa aivan yksiselitteinen. Vuosina 2012–2018 ylioppilaiden työttömyys vuoden kuluttua valmistumisesta oli 3–8 prosenttia ja ammatillisesta koulutuksesta

valmistuneiden 14–23 prosenttia. Molempien työttömyys laski hieman vuosina 2016–2018. Lisäksi koulutusalojen välinen vaihtelu on suurta. Ylioppilaista taas 54–64 prosenttia on opiskellut joko täysiaikaisesti tai työn ohessa. (Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannat b.) Opiskelijoiden vahva usko ammatillisen koulutuksen työttömyydeltä suojaavaan vaikutukseen on yhtenevä Di Stasion (2018) tutkimustuloksen kanssa, jonka mukaan oma ammatillinen koulutus lisää uskoa ammatillisen koulutuksen turvaverkkofunktion (*safety net function*).

Kannustava ja painostava tukiverkosto

Myöskään avointen vastausten perusteella perheen tai muiden sosiaalisten verkostojen rooli ei ole ollut kovinkaan merkittävä yhdistelmäutkinnon valintaperuste. Vain joka kymmenes opiskelija mainitsi läheistensä vaikuttaneen yhdistelmäutkinnon valintaan. Joitakin opiskelijoita vanhemmat olivat kannustaneet, tai heillä oli esimerkkinä oma sisar tai muu tuttava. Aikaisemman tutkimuksen mukaan lähipiiri saattaa olla opinto-ohjaajaakin tärkeämpi tietolähde toisen asteen koulutusta valittaessa (Lappalainen ym. 2010). Myös aiemmassa tutkimuksessa havaittiin, että vanhemmat arvostavat kaksoistutkinnossa erityisesti lukion avaamia jatkokoulutusmahdollisuuksia (Snellman 2016). Tutkimustuloksissa heijastuvat ylioppilastutkintoon usein liitetty vahva koulutususkon (Vuorio-Lehti 2007) ja toisaalta vanhempien toiveet siitä, että lapsi hankkii vähintään samantasoisien tai korkeamman koulutuksen kuin heillä itsellään on:

Jatkokoulutusmahdollisuudet ja koska vanhemmat suosittelivat [jatko-opiskelujakin ajatellen]. (Mies, tieto- ja viestintäteknikka)

Valitsin kolmoistutkinnon, koska serkkuni kävi kolmoistutkintoa ja olin kuullut paljon hyvää. Ennen serkkuni opiskeluita mielessäni ei ollut edes käynyt tällainen vaihtoehto. Kun ajattelin asiaa, totesin että tämä on järkevin vaihtoehto. (Nainen, sosiaali- ja terveysala)

Osalla opiskelijoista ympäristön vaikutus valintaan on ollut pikemmin painostava kuin kannustava – esimerkiksi tapauksissa, joissa vanhemmat tai sukulaiset eivät olisi hyväksyneet pelkkää ammatillista koulutusta. Mahdollisesti myös opettajat ovat painostaneet lukio-opintoihin:

Halusin ammattikouluun, mutta minulla oli erimielisyyksiä asiasta äitini kanssa. Hän lähes painosti minua lukioon ja otin tämän kompromissiksi, jotta molemmat osapuolet olisivat tyytyväisiä. Minua ei lukio voisi vähääkään kiinnostaa, mutta kai tästä on apua korkeakouluun hakiessa. (Nainen, vaatetus- ja tekstiiliala)

Minua painostettiin hyvän peruskoulu suorituksen jälkeen lukemaan insinööriksi tai diplomi-insinööriksi. Tahdoin itse päästä ammattikouluun ja sitten valitsin kaksoistutkinnon. (Mies, sähkö- ja automaatiotekniikka)

Nämä vastaukset havainnollistavat, kuinka erityisesti peruskoulussa hyvin menestyneille yhdistelmäutkinto on ollut kaikkia tyydyttävä kompromissiratkaisu pelkän ammatillisen tutkinnon sijaan. Vanhalakka-Ruohon (2010, 120) mukaan onkin tyypillistä, että sosiaalinen tukiverkosto ei aina pelkästään tue nuorta, vaan saattaa myös olla esteenä, aiheuttaa konflikteja ja pakottaa tekemään vastentahtoisia kompromisseja koulutusvalinnoissa.

Taustatekijöiden yhteys valintaperusteisiin

Opiskelijoiden taustatekijöiden yhteyttä jatkokoulutustavoitteisiin ja perheen kannustukseen yhdistelmäutkinnon valinnassa tutkittiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ks. taulukko 2). Opiskelijan ammatillinen ala ja perhetausta ovat tilastollisesti yhteydessä yliopistosuuntautumiseen. Yliopistoon suuntautumisella oli eniten merkitystä liiketalouden opiskelijoille ja vähiten HoReCa-alan opiskelijoille (ero tilastollisesti merkitsevä, $p = 0,022$). Akateemisten toimihenkilöperheiden ja työntekijätaustaisten nuorten välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p = 0,052$).

Opiskelijan peruskoulumenestys ja perhetausta ovat tilastollisesti yhteydessä perheen kannustuksen merkitykseen yhdistelmäutkinnon valinnassa. Paremmin peruskoulussa menestyneet opiskelijat arvioivat perheen kannustuksen heikommin menestyneitä tärkeämmäksi. Perhetaustan mukaiset erot eivät ole post hoc -testissä tilastollisesti merkitseviä, mutta akateemisten toimihenkilökotien nuoret ovat saaneet merkittävämpää kannustusta kuin työntekijätaustaisten perheiden nuoret. Akateemisten toimihenkilökotien nuorten valintoihin perheen kannustus on vaikuttanut paljon lähes neljänneksellä ja ollut merkityksetön vain reilulle kymmenykselle. Sen sijaan työntekijätaustaisilla nuorilla perheen kannustus on vaikuttanut paljon vain 15 prosentilla ja ollut merkityksetön yli neljänneksellä.

Entä miten taustatekijät ovat yhteydessä siihen, onko opiskelija pitänyt tärkeimpänä jotakin kolmesta jatkokoulutukseen liittyvästä valintaperusteesta vai jotain muuta perustetta?

Opiskelijan ammatillinen ala ja sukupuoli ovat tilastollisesti yhteydessä siihen, oliko opiskelija pitänyt jatkokoulutussuunnitelmia tärkeämpänä kuin muita tekijöitä.

Jatkokoulutussuunnitelmat ovat olleet tärkein tekijä joka toiselle opiskelijalle sähkö- ja

tietotekniikan alalla ja joka neljännelle opiskelijalle HoReCa-alalla. Yli puolella miehistä jatkokoulutus suunnitelmat ovat olleet tärkein valintaperuste, mutta naisista vain hieman yli joka kolmannella.

---Taulukko 2 tähän---

Lisäksi tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla, miten perhetausta on yhteydessä perheen kannustuksen merkitykseen, kun vakioidaan peruskoulumenestys. Tarkastelua varten perheen kannustuksen merkitystä mittaavasta muuttujasta tehtiin kaksiluokkainen (ei vaikuttanut lainkaan – vaikutti). Kuten kuvioista 1 nähdään, perheen kannustuksen tärkeys lisääntyy koulumenestyksen mukaan, mutta erityisen paljon arvosanalla on yhteyttä siihen, kuinka merkityksellisenä työntekijätaustaiset nuoret ovat pitäneet perheen kannustusta. Tulos havainnollistaa perhetaustan koulumenestystä kompensoivaa vaikutusta koulutusvalinnoissa.

---Kuvio 1 tähän---

Johtopäätökset

Peruskoulun jälkeen tehtävä valinta ammatillisen koulutuksen ja lukion välillä on yhteydessä peruskoulumenestykseen, sukupuoliin ja perhetaustaan (mm. Kilpi-Jakonen ym. 2016; Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Joukko ”rajanylittäjiä” yhdistää nämä koulutusmuodot ja suorittaa samanaikaisesti molemmat. Tässä artikkelissa on tarkasteltu yhdistelmä tutkimusta suorittavien valintaperusteita ja erityisesti sitä, mikä merkitys jatkokoulutus suunnitelmissa ja perheen kannustuksella on ollut yhdistelmä tutkimuksen valinnassa, sekä taustatekijöiden – peruskoulumenestyksen, ammatillisen alan, sukupuolen ja perhetaustan – yhteyttä valintaperusteisiin. Jatkokoulutus suunnitelmat, erityisesti ammattikorkeakoulussa, ovat keskeinen yhdistelmä tutkimuksen valintaperuste. Ammatillinen ala ja perhetausta olivat yhteydessä yliopistosuunnitelmien merkitykseen yhdistelmä tutkimuksen valinnassa. Ammatillinen ala ja sukupuoli taas olivat yhteydessä siihen, kuinka tärkeitä jatkokoulutus suunnitelmat olivat muihin perusteisiin verrattuna. Aikaisempien tutkimusten tapaan nuoret eivät pitäneet perheen kannustusta kovinkaan merkittävänä. Perheen kannustuksen merkitykseen kuitenkin olivat yhteydessä peruskoulumenestys ja perhetausta. Yhdistelmä tutkimuksen valintaan liittyy myös epävarmuutta tulevaisuudesta, ja sosiaalisen verkoston vaikutus valintaan voi olla paitsi kannustavaa myös painostavaa.

Amisbarometri 2015:n mukaan yhdistelmäutkinto-opiskelijat tulevat keskimäärin korkeammin koulutetuista perheistä kuin ammatillisten oppilaitosten opiskelijat, ja heillä on myös tavanomaisesti ammattiin opiskelevia korkeammat koulutustavoitteet.

Yhdistelmäutkinnon valinneet ovat onnistuneet valitsemaan koulutusreitit, joka antaa pelkkää ammatillista koulutusta paremmat eväät korkea-asteelle. Tietous koulutusjärjestelmän tarjoamista vaihtoehdoista onkin merkittävä osa koulutuksellista pääomaa, jonka suhteen opiskelijat ovat varsin eriarvoisessa asemassa kotitaustan perusteella (esim. Lareau 2003; Vanttaja 2002, 22–23). Koulussa niukanlaisesti tarjottu tieto yhdistelmäutkinnosta on omiaan korostamaan sosiaalisten verkostojen merkitystä tietolähteenä yhdistelmäutkinnon valinnassa. Tulevissa tutkimuksissa verkostotutkimus (ks. esim. Eriksson 2015) tarjoaisikin yhden näkökulman sen tutkimiseen, mistä nuoret saavat tietoa erilaisista koulutusreiteistä.

Opiskelijoiden vahvasta ammattikorkeakoulusuuntautuneisuudesta huolimatta joukosta erottuvat myös akateemisten toimihenkilöperheiden yliopisto-opintoihin tähtäävät nuoret. Yhdistelmäutkinto-opiskelijat eriytyvät perhetaustan lisäksi valitsemansa alan perusteella, mikä on valikointitutkimuksen kannalta tärkeä havainto. Ylipäätään toisen asteen koulutusvalintatutkimusten puutteeksi voidaan lukea se, että niissä ei juuri oteta huomioon ammatillisen koulutuksen kerrostuneisuutta. Tässä tutkimuksessa havaitut alojen väliset erot kyseenalaistavat näin myös kuvaa ammatillisen koulutuksen opiskelijoista – ”amislaisista” – homogeenisena ryhmänä (ks. Nyssölä 2004; Stenström & Valkonen 2012).

Alavalinta sekä avaa että sulkee mahdollisia jatkokoulutus- ja tulevaisuusvaihtoehtoja. Esimerkiksi teknisillä ja liiketalouden aloilla on laajat luontevat jatkokoulutusmahdollisuudet niin ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissa, kun taas HoReCa- ja hyvinvointialalla luontevimmat jatkokoulutuslinjat ovat ammattikorkeakoulussa. Vahvasti sukupuolittuneiden alojen väliset erot selittänevät osin myös yhdistelmäutkintoa suorittavien miesten naisia voimakkaampaa jatkokoulutussuuntautuneisuutta.

Huolimatta siitä, että kodin kulttuuripääomat ja vanhempien koulutus ovat yhteydessä nuorten koulutusvalintoihin, opiskelijat itse eivät näe perhettä ja sosiaalisia verkostoja kovinkaan merkittävinä vaikuttajina. Aiempien tutkimustulosten kanssa yhteneväinen havainto on myös se, että perheen kannustus on ollut merkitsevämpää korkeasti koulutettujen vanhempien lapsille kuin matalamman koulutustason perheistä tuleville lapsille. Perheen vaikutuksen ”aliarvioiminen” toisen asteen koulutuspäätöksissä on todennäköisesti yhteydessä siihen, että

nuorten vanhemmiltaan saama ohjaus on paljon muutakin kuin tiettyjen koulutusvaihtoehtojen nimeämistä oikeiksi (Rytönen 2015; Suihkonen 2007, 51). Opiskelupaikan saatuaan opiskelija saattaa myös järkeillä itselleen tekemiään päätöksiä – opiskeluala tuntuu kenties mielekkäämmältä, kun sen tuntee valinneensa itse (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 36).

Yhdistelmätkinto-opiskelijoiden vahvasta jatkokoulutussuuntautuneisuudesta huolimatta valintaprosessiin sisältyy paljon epävarmuutta. Opiskelijat ovat valinneet yhdistelmätkinon, koska se on näyttäytynyt mahdollisimman vähän jatkumahdollisuuksia sulkevana vaihtoehtona. Tässä se eroaa olennaisesti valinnasta lukion tai ammatillisen koulutuksen välillä. Toisen asteen valintaa voi pitää normitettuna pakkovalintatilanteena (Nyyssölä 2004), jossa nuori joutuu tekemään päätöksen kahden koulutusvaihtoehdon välillä, olipa hänellä valmiutta tehdä harkittu päätös tai ei. Tasa-arvon kannalta on ongelmallista, että mahdollisuus yhdistelmätkinon suorittamiseen on jakautunut valtakunnallisesti epätasaisesti: mahdollisuus yhdistelmätkinon suorittamiseen on sitä parempi, mitä isompi oppilaitos on nuoren ulottuvilla (Hintsanen ym. 2016, 43, 45; Mäensivu ym. 2006). Pikkupaikkakunnilla asuvat nuoret ovat näin isojen kaupunkien nuoria huonommassa asemassa.

Yhdistelmätkinto rikkoo toisen asteen valintaa leimannutta dikotomiaa, ja yhteistyön toisella asteella on esitetty lisäävän koulutuksellista tasa-arvoa (Järvinen 2000; Meriläinen 2011). Myös opetus- ja kulttuuriministeriö (2012, 36) on nostanut toisen asteen yhteistyön koulutuksellisen tasa-arvon edistäjäksi: kotitausta määrittää toisen asteen koulutusvalintaa, joten mahdollisuus pendelöidä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen välillä voi sopia hyvin niille opiskelijoille, joilla ei ole mielestään riittävän selkeää kuvaa jommastakummasta tai kummastakaan koulutusmuodosta eikä niiden sisällöistä ja vaatimuksista. Vaikka toisen asteen yhteistyön vaikutuksia tasa-arvoon ei ole juuri tutkittu, tämän tutkimuksen perusteella voi varovaisesti esittää, että yhdistelmätkinto voisi lisätä koulutuksellista tasa-arvoa erityisesti koulutusvalinnastaan epävarmojen ja varmojen välillä, jos sitä tarjottaisiin valtakunnallisesti tasaisemmin. Parhaimmillaan yhdistelmätkinto voisi antaa nuorelle lisää harkinta-aikaa ja paremmat eväät hyvin informoitujen päätösten tekemiseen siitä, haluaako hän jatkaa toiselta asteelta työelämään vai suuntautua joko yliopistoon tai ammattikorkeakouluun.

Viime vuosina toisen asteen kehittämistä niin Suomessa kuin kansainvälisesti on leimannut akateemisen ja ammatillisen koulutuksen aiempaa voimakkaampi eriyttäminen (esim. Nylund ym. 2018; Nylund & Virolainen 2019). Yhdistelmäutkinnon näkökulmasta merkittävä koulutusuudistus on elokuussa 2019 voimaan astunut uudistettu ylioppilastutkintolaki, joka määrää, että ylioppilaskirjoituksissa on kirjoitettava viisi ainetta (Laki ylioppilastutkinnosta 2019). Uudistusta kritisoitiin runsaasti lakiehdotuksen lausuntokierroksella (ks. Eduskunta 2018). Uudistuksen pelätään tekevän yhdistelmäutkinnosta liian kuormittavan, pidentävän opintoaikoja ja näin romuttavan koko yhdistelmäutkinnon. Pelko ei ole aiheeton, sillä tutkinto on jo nykyisellään vaativa.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen keskeinen koulutuspoliittinen tavoite on oppivelvollisuuden pidentäminen. Hallitusohjelmassa luvataan myös vahvistaa yhdistelmäutkintojen asemaa. (Valtioneuvosto 2019.) Jos yhdistelmäutkintoa ei huomioida oppivelvollisuuden pidentämisen yhteydessä, saattaa sen varsin vakiintunut asema osana toista astetta olla uhattuna.

Lähteet

Aaltonen, S. 2016. 'My mother thought upper secondary school was OK, but then my sibling said no' – Young people's perceptions of the involvement of parents and siblings in their future choices. *Sociological Research Online* 21 (1), 65–76.

Ahola, S. & Mikkola, J. 2004. Opinto-ohjaus, muutos ja epävarmuus: Turun yläasteiden ja lukioiden opinto-ohjaajien näkemyksiä ohjauksesta ja oman työnsä lähtökohdista. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 62.

Ahonen, S. 2012. Yleissivistävä koulutus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2010-luvulle. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia 3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:3, Tiede, 144–181.

Amisbarometri 2015. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto Aila. services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD3074. (Luettu 1.3.2019.)

Billett, S. 2014. The standing of vocational education: Sources of its societal esteem and implications for its enactment. *Journal of Vocational Education and Training* 66 (1), 1–21.

Blossfeld, H-P., Buchholz, S., Skopek, J. & Triventi, M. (toim.) 2016. Models of secondary

education and social inequality: An international comparison. eduLIFE Lifelong Learning. Cheltenham: Edward Elgar.

Boudon, R. 1974. Education, opportunity, and social inequality: Changing prospects in western society. New York, NY: Wiley.

Bourdieu, P. 1977. Outline of a theory of practice. Cambridge Studies in Social Anthropology 16. Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, P. 1998. Järjen käytännöllisyys: Toiminnan teorian lähtökohtia. Suom. M. Siimes. Tampere: Vastapaino.

Bourdieu, P. & Passeron, J-C. 1990. Reproduction in education, society and culture. Käänt. R. Nice. 2. painos. Theory, Culture & Society. London: Sage.

Breen, R. & Goldthorpe, J. H. 1997. Explaining educational differentials: Towards a formal rational action theory. *Rationality and Society* 9 (3), 275–305.

Checchi, D., Fiorio, C. V. & Leonardi, M. 2014. Parents' risk aversion and children's educational attainment. *Labour Economics* 30, 164–175.

Di Stasio, V. 2017. 'Diversion of Safety Net?' Institutions and public opinion on vocational education and training. *Journal of European Social Policy* 27 (4), 360–372.

Eduskunta. 2018. HE 235/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta: Lain säätäminen. Valiokuntien asiantuntijalausunnat. eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_235+2018_asiantuntijalausunnat.aspx. (Luettu 13.3.2020.)

Eriksson, K. (toim.) 2015. Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Evans, K. 2002. Taking control of their lives? Agency in young adult transitions in England and the New Germany. *Journal of Youth Studies* 5 (3), 245–269.

Evans, K. 2007. Concepts of bounded agency in education, work, and the personal lives of young adults. *International Journal of Psychology* 42 (2), 85–93.

Goldthorpe, J. H. 1996. Class analysis and the reorientation of class theory: The case of persisting differentials in educational attainment. *The British Journal of Sociology* 47 (3), 481–505.

Gyldén, R., Nuolimäki, A., Laurinmäki, M., Rautiainen, M., Kurvonen, L. & Niskala, L. 2009. Opas ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyöhön. Helsinki: Opetushallitus.

Hatcher, R. 1998. Class differentiation in education: Rational choices? *British Journal of Sociology of Education* 19 (1), 5–24.

Harjunen, E. & Rautopuro, J. 2015. Kielenkäytön ajattelua ja ajattelun kielentämistä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2014: keskiössä

kielentuntemus ja kirjoittaminen. Julkaisu 2015:8. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Heikkilä, E-M. 1993. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun alkuvaiheet opiskelijoiden näkökulmasta. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti.

Hintsanen, V., Juntunen, K., Kukkonen, A., Lamppu, V-M., Lempinen, P., Niinistö-Sivuranta, S., Nordlund-Spiby, R., Paloniemi, J., Rode, J-P., Goman, J., Hietala, R., Pirinen, T. & Seppälä, H. 2016. Liikettä niveliin: Ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun johtavien opintopolkujen ja koulutusasteiden yhteistyön toimivuus. Julkaisu 2:2016. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Jackson, M. (toim.) 2013. Determined to succeed? Performance versus choice in educational attainment. *Studies in Social Inequality*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Julin, S. & Rautopuro, J. 2016. Läksyt tekijäänsä neuvovat: Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla. Julkaisu 20:2016. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Järvinen, A. 2000. Taitajat iänikuiset: Kotkan ammatilukiosta valmiuksia elämään, työelämään ja jatko-opintoihin. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 161.

Järvinen, T. 1999. Peruskoulusta toisen asteen koulutukseen: Siirtymävaiheen kokemukset ja kouluvalintojen taustatekijät oppilaiden kertomina. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu C 150.

Kalalahti, M., Silvennoinen, H. & Varjo, J. 2015. Vuorovaikutusta ja valintoja: Vanhempien osallisuus lasten kouluosaavutusten ja kouluvalintojen taustalla. *Nuorisotutkimus* 33 (3–4), 37–58.

Kilpi-Jakonen, E., Erola, J. & Karhula, A. 2016. Inequalities in the haven of equality? Upper secondary education and entry into tertiary education in Finland. Teoksessa H-P. Blossfeld, S. Buchholz, J. Skopek & M. Triventi (toim.) *Models of secondary education and social inequality: An international comparison*. eduLIFE Lifelong Learning. Cheltenham: Edward Elgar, 181–195.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1995. Koulutuksen periytyvyys: Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Suomen virallinen tilasto. *Koulutus* 1995:4. Helsinki: Tilastokeskus.

Käyhkö, M. 2014. Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 51 (1), 4–20.

Käyhkö, M. 2017. Keinumista kahden maailman välissä: Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan. *Sosiologia* 54 (1), 6–22.

Lahelma, E. 2009. Dichotomized metaphors and young people's educational routes. *European Educational Research Journal* 8 (4), 497–507.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998. 630/21.8.1998.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017. 531/11.8.2017.

Laki nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista 1991. 391/22.2.1991.

Laki ylioppilastutkinnosta 2019. 502/12.4.2019.

Lappalainen, S., Mietola, R. & Lahelma, E. 2010. Hakemisen pakkoa, tiedonmuruja ja itseymmärrystä: Nuorten koulutusvalinnat ja oppilaanohjaus. *Nuorisotutkimus* 28 (1), 39–55.

Lappalainen, S., Nylund, M. & Rosvall, P-Å. 2019. Imagining societies through discourses on educational equality: A cross-cultural analysis of Finnish and Swedish upper secondary curricula from 1970 to the 2010s. *European Educational Research Journal* 18 (3), 335–354.

Lareau, A. 2003. *Unequal childhoods: Class, race, and family life*. Berkeley, CA: University of California Press.

Lareau, A. & Weininger, E. B. 2003. Cultural capital in educational research: A critical assessment. *Theory and Society* 32 (5/6), 567–606.

Lehtisalo, L. & Raivola, R. 1999. *Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle*. Porvoo: WSOY.

Lietzén, O. 2016. Yhdistelmäutkiminto toisen asteen koulutusvalintana. Helsingin, Tampereen ja Turun kaupungin ammatillisissa oppilaitoksissa kaksois- ja kolmoistutkimintoa suorittavien yhdistelmäutkiminnon valintaperusteet. Pro gradu. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. *Julkaisematon kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma*. Turun yliopisto.

Lietzén, O. & Silvennoinen, H. 2018. Yhdistelmäutkiminnon lupaukset – Kaksois- ja kolmoistutkimintoa suorittavien koulutusvalintaperusteet ja tyytyväisyys koulutukseen. Teoksessa H. Silvennoinen, M. Kalalahti & J. Varjo (toim.) *Koulutuksen lupaukset ja koulutususkko. Kasvatustieteiden vuosikirja 2. Kasvatusalan tutkimuksia 79*. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura, 321–367.

Lukiolaki 1998. 629/21.8.1998.

Lukiolaki 2018. 714/10.8.2018.

Mehtäläinen, J. 2001. Joustavat koulutusväylät ja uranvalinta. Osaraportti I: Koulutusväylän valinta ja ensimmäinen lukuvuosi toisella asteella. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A 12: 2001.

Meier, M. M. 2009. Equal access but unequal outcomes: Cultural capital and educational choice in a meritocratic society. *Social Forces* 87 (4), 1943–1971.

Meriläinen, R. 2011. Valkolakki vaiko haalarit, vaiko molemmat: Koulutuspolitiikan vaikuttajien näkemykset toisen asteen kehityksestä. *SuPerin julkaisu* 1/2011. Helsinki: Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer.

Meriläinen, R. & Varjo, J. 2007. Nuorisokouluvision historiallinen rakentuminen osana suomalaista koulutusjärjestelmää ja -politiikkaa. Teoksessa *Suomen kouluhistoriallinen seura*.

Mikael Agricola opin ja tutkimuksen tielle 2006. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja XLIV. Helsinki: Suomen kouluhistoriallinen seura, 247–264.

Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M. V., Knubb-Manninen, G., Mehtäläinen, J. & Räisänen, A. 2007. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 23.

Mäkinen, R., Virolainen, M. & Vuorinen, P. (toim.) 1997. Oppilaitosten yhteistyö ja yksilölliset opinnot nuorisoasteen koulutuskokeilussa. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

Niemi, P. 2016. Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta: Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjaukokemukset urapohdinnan selittäjinä. *Annales Universitatis Turkuensis C* 423.

Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. *Annales Universitatis Turkuensis C* 309.

Nylund, M., Rosvall, P-Å, Eiríksdóttir, E., Holm, A-S., Isopahkala-Bouret, U., Niemi, A-M. & Ragnarsdóttir, G. 2018. The academic-vocational divide in three Nordic countries: Implications for social class and gender. *Education Inquiry* 9 (1), 97–121.

Nylund, M. & Virolainen, M. 2019. Balancing 'flexibility' and 'employability': The changing role of general studies in the Finnish and Swedish VET curricula of the 1990s and 2000s. *European Educational Research Journal* 18 (3), 314–334.

Nyysölä, K. 2004. Siirtymävaiheiden koulutusvalinnat – koulutuspoliittinen tarkastelu. *Kasvatus* 35 (2), 222–229.

OECD. 2016. PISA 2015 results (Volume I): Excellence and equity in education. Paris: OECD.

Olkinuora, E., Tuittu, A., Klemelä, K., Leppänen, R. & Aro, K. 2007. Lukiossa opiskelu opiskelijoiden näkökulmasta. Teoksessa K. Klemelä, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Virta (toim.) *Lukio nuorten opiskelutienä: Turkulainen lukio opiskelijoiden, vanhempien ja opettajien silmin 2000-luvun alussa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A 206, 41–122.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Ehdotus valtioneuvoston strategiaksi koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:28.

Opintopolku.fi. opintopolku.fi/wp/fi/. (Luettu 17.3.2020.)

Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) 2018. *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 200, Kenttä. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.

Reay, D. 1998. 'Always Knowing' and 'never being sure': Familial and institutional habituses and higher education choice. *Journal of Education Policy* 13 (4), 519–529.

Rytkönen, M. 2015. Laadullinen tarkastelu koulutuksen valikoituvuuteen – Kulttuurinen pääoma koulutuksen periytyvyyden mekanismina. Teoksessa J. Saari, L. Aarnio & M. Rytkönen. Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen: Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa. Otus 51/2015. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 109–154.

Saari, J. 2015. Koulutuksen valikoituvuus koulutuspolkujen nivelvaiheissa. Teoksessa J. Saari, L. Aarnio & M. Rytkönen. Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen: Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa. Otus 51/2015. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 11–76.

Savolainen, H. 2001. Explaining mechanisms of educational career choice: A follow-up study of the educational career choices of a group of youths that finished compulsory education in 1990. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 69.

Snellman, K. 2016. ”Mulle ei ois tullut ammattikoulu niinkun kuuloonkaan. Ihan selvä” – Nuorten ja vanhempien tuottama puhe ammatillisesta koulutuksesta diskurssianalyysin kohteena. Teoksessa M. Tuononen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Ammatilliseen vaihtoon: Nuoren suunnanottoja perheen kehystämänä. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 14, 69–94.

Stenström, M-L. & Valkonen, S. 2012. Osa 2: Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintourat. Teoksessa M-L. Stenström, M. Virolainen, P. Vuorinen-Lampila & S. Valkonen (toim.) Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat. Tutkimuslauseita 45. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, 23–108.

Suihkonen, S. 2007. Vanhempien osallistuminen nuoren ammatinvalintaan kolmen sukupolven kokemana. Teoksessa P-K. Juutilainen (toim.) Suhteita ja suunnanottoa: Näkökulmia nuorten ohjaukseen. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, 33–55.

Tilastokeskus. 2019. Ilman jatkokoulutuspaikkaa jääneiden ylioppilaiden osuus kasvoi edelleen. Tilastot. Koulutukseen hakeutuminen 2018. Tilastokeskus 12.12.2019. http://www.tilastokeskus.fi/til/khak/2018/khak_2018_2019-12-12_fi.pdf. (Luettu 5.3.2020.)

Tilastokeskus. Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannat a. Uudet opiskelijat aikaisemman tutkinnon mukaan, 2012–2018. pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__khak/statfin_khak_pxt_11gg.px/. (Luettu 16.3.2019.)

Tilastokeskus. Tilastokeskuksen PXWeb-tietokannat b. Tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuoden kuluttua valmistumisesta, 2007–2018. pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__sijk/statfin_sijk_pxt_1111.px/?rxid=7f442da7-32b0-404d-a537-c2f7e9605482. (Luettu 13.3.2019.)

Tuijula, T. 2011. ”Jos tietää, mitä haluaa”: Seurantatutkimus lukio-opiskelijoiden itsesääteystä, opiskelun kulusta ja odotusten toteutumisesta. *Annales Universitatis Turkuensis C* 316.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. painos. Helsinki: Tammi.

Usher, A. 2005. A little knowledge is a dangerous thing: How perceptions of costs and benefits affect access to education. Canadian Education Report Series. Toronto, ON: Educational Policy Institute.

Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2010. Relational aspects in career and life-designing of young people. International Journal for Educational and Vocational Guidance 10 (2), 109–123.

Vanhalakka-Ruoho, M., Koski, L., Silvonen, J. & Tamminen, M. 2016. Educational pathways of ninth grade adolescents: Transition practices in vocational and academic families. Australian Journal of Career Development 25 (3), 117–128.

Vanttaja, M. 2002. Koulumenestyjät: Tutkimus laudaturylioppilaiden koulutus- ja työurista. Kasvatusalan tutkimuksia 8. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Vipunen a. Opetushallinnon tilastopalvelu. Opiskelijat ja tutkinnot. Ammatillinen koulutus. Opiskelijat ja tutkinnot. vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Opiskelijat-ja-tutkinnot.aspx. (Luettu 16.3.2020.)

Vipunen b. Opetushallinnon tilastopalvelu. Opiskelijat ja ylioppilastutkinnon suorittaneet. Lukiokoulutus. vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Opiskelijat-ja-ylioppilastutkinnon-suorittaneet.aspx. (Luettu 16.3.2020.)

Virolainen, M. 2000. Peräkkäin, rinnakkain vai yhdistellen – mikä on kaksoistutkintojen anti? Teoksessa M. V. Volanen (toim.) Kokeiluista reformeiksi: Tuloksia ja johtopäätöksiä nuorisooasteen koulutuskokeiluista ja ammattikorkeakoulureformista. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, 66–74.

Vuorio-Lehti, M. 2007. Valkolakin hohde – Keskustelua ylioppilastutkinnon merkityksestä Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Kasvatus & Aika 1 (1), 19–33.

Van De Werfhorst, H. G. & Hofstede, S. 2007. Cultural capital or relative risk aversion? Two mechanisms for educational inequality compared. The British Journal of Sociology 58 (3), 391–415.

Saapunut toimitukseen 15.3.2019

Hyväksytty julkaistavaksi 17.4.2020

Taulukot ja kuviot

Kulttuuri- pääoman taso	Koulutusvalinta		
	Ammatillinen	Lukio	Yhdistelmätkinto
Korkea	<ul style="list-style-type: none"> • lukion poissulkeva koulutusura ei riitä luokka-aseman ylläpitämiseen, vaan voi johtaa sosiaaliseen laskuun • kotikulttuuriin ja vanhempien koulutukseen nähden poikkeava koulutusvalinta 	<ul style="list-style-type: none"> • vanhemmat ylioppilaita, valinta usein itsestään selvä • valinta kodin kulttuuristen resurssien ja vanhempien luoman mallin mukainen • vanhemmat tukevat • lukiovalinta lisää luokka-aseman säilyttämisen todennäköisyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> • lukio ensisijainen, jota ammatillinen täydentää • ammatillinen tutkinto tuo vaihtelua toisen asteen opiskeluun • ammatilliset opinnot liittyvät ehkä harrastuksiin tai tulevaan alanvalintaan korkea-asteella • mikäli käy liian raskaaksi, voi jättää ammatilliset opinnot pois ja keskittyä lukioon
Matala	<ul style="list-style-type: none"> • ammatillinen koulutus riittää ylläpitämään luokka-aseman • valinta kodin kulttuuristen resurssien mukainen • valinta lähinnä vanhempien koulutustasoa 	<ul style="list-style-type: none"> • kodin vähäisen kulttuuripääoman ja tuen vuoksi lukio tuntuu riskiseltä • epävarmuus omista kyvyistä ja motivaation säilymisestä lukio-opinnoissa, kun perhepiirissä ei mallia • voi johtaa sosiaaliseen nousuun, mutta riskinä huono työllistyvyys pelkällä ylioppilastutkinnolla ja jatko-opintoihin pääsyn epävarmuus 	<ul style="list-style-type: none"> • ammatillinen ensisijainen, jota lukio täydentää • ylioppilastutkinto erottautumiskeinona ammatin työmarkkinoilla • epävarmuus jaksamisesta ja motivaation säilymisestä • jatko-opintomahdollisuudet korkea-asteella säilyvät avoimina • mikäli käy liian raskaaksi, voi jättää lukio-opinnot pois

ASETELMA 1. Toisen asteen koulutusvalinnan merkitysten tyypittelyä kodin kulttuuripääoman tason mukaan

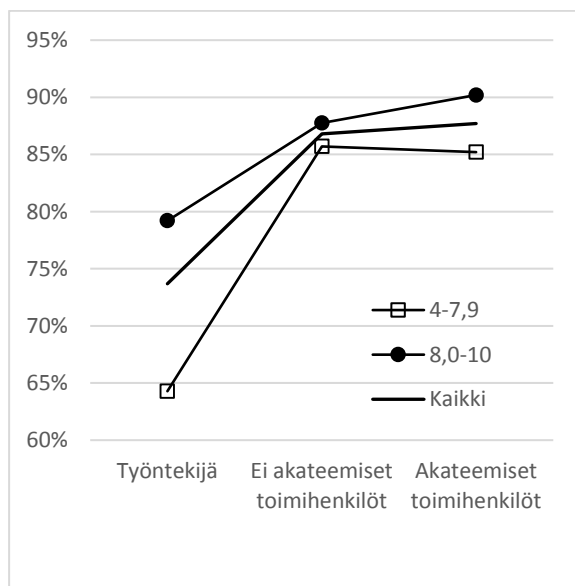
TAULUKKO 1. Jatkokoulutautumisen vaikutus yhdistelmätkinon valintaan (N = 360)

Valintatekijä	ka.	kh.	Vaikutti paljon (%)
Koulutuksen jälkeen on hyvät työnsaantimahdollisuudet	3,32	0,74	46
Hyvät jatkokoulutusmahdollisuudet	3,25	0,78	43
Säästää aikaa – kaksi tutkintoa yhdellä iskulla	3,04	1,01	43
Ammatillista tutkintoa arvostetaan työelämässä	3,25	0,77	43
Uskoin selviytyväni koulutuksesta	3,27	0,76	42
Hyvä olla jokin ammatti varalla	2,91	1,02	36
Minulla on suunnitelmassa hakeutua ammattikorkeakouluun	2,95	0,92	31
Kaksois-/kolmoistutkinto on helpompi vaihtoehto kuin pelkkä lukio olisi	2,58	1,11	28
Ylioppilastutkintoa arvostetaan työelämässä	2,84	0,90	26
Vaihtelua toisen asteen opintoihin	2,65	0,97	21
Perhe kannusti valitsemaan kaksois-/kolmoistutkinnon	2,54	0,99	19
En tiedä vielä, mitä haluan tulevaisuudeltani	2,32	1,06	18
Minulla on suunnitelmissa hakeutua yliopistoon	2,01	0,95	9
En päässyt ensisijaiseen hakupaikkaani	1,38	0,89	8
Mahdollisuus kehittyä harrastuksessa	1,74	0,89	6

TAULUKKO 2. Taustatekijöiden yhteys siihen, kuinka merkitseviä jatkokoulutussuunnitelmat ja perheen kannustus ovat olleet yhdistelmäututkinnon valinnassa

	Hyvät jatkokoulutusmahdollisuudet (1-4)		Minulla on suunnitelmissa hakeutua yliopistoon (1-4)		Minulla on suunnitelmissa hakeutua ammattikorkeakouluun (1-4)		Perhe kannusti valitsemaan kaksois- tai kolmoistutkinnon (1-4)		Opiskelijat, joilla valintaan vaikutti eniten jatkokouluttautuminen	N
	ka.	kh.	ka.	kh.	ka.	kh.	ka.	kh.	%	
Peruskoulumenestys										
4-7,9	3,24	0,82	1,99	0,99	2,92	0,91	2,37	0,99	48	155
8,0-10	3,29	0,74	2,07	0,92	3,01	0,91	2,68	0,97	43	191
Ammatillinen ala										
Liiketalous	3,23	0,76	2,27	1,03	2,85	0,88	2,67	0,96	46	78
HoReCa	3,06	0,85	1,78	0,79	2,84	0,91	2,50	1,04	27	64
Hyvinvointiala	3,42	0,66	2,03	0,91	3,05	0,90	2,47	0,96	42	64
Sähkö & tietotekniikka	3,21	0,88	1,98	0,96	3,05	0,94	2,49	0,96	59	61
Muut	3,30	0,74	1,92	0,96	2,99	0,96	2,53	1,03	47	92
Sukupuoli										
Miehet	3,23	0,83	2,01	0,95	3,02	0,90	2,56	0,94	55	163
Naiset	3,27	0,74	2,01	0,95	2,90	0,93	2,53	1,04	35	197
Perhetausta										
Työntekijät	3,14	0,81	1,87	0,91	2,84	1,01	2,37	1,04	39	119
Ei-akateemiset toimihenkilöt	3,26	0,74	1,96	0,94	3,05	0,90	2,66	0,94	48	96
Akateemiset toimihenkilöt	3,35	0,76	2,16	0,96	3,03	0,78	2,65	0,96	48	124

Minulla on suunnitelmissa hakeutua yliopistoon: Ammatillinen ala: $F(4, 354) = 2,648$; $p = 0,033$; Perhetausta: $F(2, 336) = 3,020$; $p = 0,05$; **Perhe kannusti valitsemaan kaksois- tai kolmoistutkinnon:** Peruskoulumenestys: $T(344) = -2,844$; $p = 0,005$; Perhetausta: $F(2, 336) = 3,233$; $p = 0,041$; **Oliko jatkokouluttautuminen tärkein peruste:** Ammatillinen ala: $\chi^2(4)=13,961$; $p=0,007$; Sukupuoli: $\chi^2(1)=14,744$; $p < 0,001$

Arvosana 4-7,9: $\chi^2(2) = 8,137$; $p = 0,017$

KUVIO 1. Perheen kannustus vaikutti yhdistelmäututkinnon valintaan (% , N = 327)